

H. C. Andersens syn på kreativiteten

Ole Leimand: "Det er mageløst! - H. C. Andersens syn på kreativiteten.", Forlaget Klods-Hans 2005

I en ny bog gennemgår psykologen Ole Leimand ni udvalgte eventyr af H. C. Andersen, som til sammen udgør et materiale der belyser Andersens syn på kreativiteten. Bogen kan anbefales til elevbiblioteket, dels fordi den beskæftiger sig med eventyr, som ikke så ofte læses i gymnasiet, dels fordi den anlægger en anden vinkel på eventyrene, end dem som vi er vant til fra de litterære behandlinger. Bogen kan derfor være en inspiration for større skriftlige arbejder.

De ni eventyr er udvalgt og behandlet med et ganske bestemt mål for øje. De skal afdække H. C. Andersens syn på kreativiteten. I tråd med Leimands egen indledende bestemmelse af projektet er interessen "jævnt hen nytteorienteret: hvad kan vi, hvad kreativiteten angår, lære af digteren - og derefter lystigt gå ud og bruge helt konkret og her og nu?" Bogen udgør altså en opfordring til at bruge Andersen i det praktiske liv. Selvom analyserne således ikke lukker sig om sig selv, er det et sympatisk træk ved fremstillingen, at den enkelte tekst tages for pålydende, og at forfatteren kun i sidste instans lader den vise ud over sig selv.

Det første eventyr som tages under behandling er *Klods-Hans* (1855). Her fokuseres der på Klods-Hans fandanivoldskhed, et træk som forbindes med kreativitet, fordi kreative personer lader ordentlige folk grine ad sig, og fordi kreative personer sjældent er specialister, og slet ikke specialister udi i ubrugelige materier som de to brødre. Vi følger de tre brødres ridt til kongeslottet og deres vidt forskellige måde at tackle situationen på. De ældste brødres repetition af deres - unyttige - kundskaber skal gå galt. Klods-Hans derimod formår at gribe en kastet bold og holde den i spil, indtil matchen er vundet. Her fremhæver Leimand retfærdigvis mod- og medspillets betydning, som Klods-Hans givetvis først opnår modenhed til at kunne omtale i Guldbryllusptalen.

Næste eventyr i rækken er *Hvad man kan hitte paa* (1869), hvor Leimand uddrager en række råd for forvaltningen af kreativiteten: skærpede sanser, en åben indstilling, fortælle talent, poetisk begribelse, afstandtagen fra selvkredsen, gåpåmod og hjertelag. Men kan man ikke selv hitte på, kan man jo blive kritiker.

Det pudsige eventyr *Taarnvægteren Ole* (1859) opfattes som et slags modbillede til Andersens egen karriere. I *Flyttedagen* (1860), som er en både humoristisk og knugende opfølgning af eventyret om tårnvægteren, bringes Andersens kreativitet i centrum, hans evne til at få en tabt handske, et bortkastet juletræ og nogle potteskår bragt i humoristisk-ironisk ordveksling. Det andet store tema er døden, hvor Leimand gør opmærksom på den frugtbare usikkerhed. Vi ved ikke hvornår Dødens omnibus holder for vores dør. Denne uvished bliver en dynamo for kreativiteten. Den bringer mennesket fremad mod nye præstationer.

I sin behandling af *Lykken kan ligge i en Pind* (1870) peger Ole Leimand på, at Andersen her træder frem i front af fortællingen med en præsentation af Gud forklædt som påskehare. Menneskets lykkegave findes et sted, hvor man mindst aner det. Man må kikke efter den fra skæve vinkler. En gunstig livsholdning, som det fremhæves. Selve fortællingen betragtes som en "banal iværksætterhistorie" og Andersens afsluttende omtale af sig selv, som en der besidder den lykkegave der hedder *fantasiens pind*, er "i betænkelig grad på vej til at kamme over i den rene verbale sirup."

I den veloplagte læsning af *Loppen og Professoren* (1872) viser Ole Leimand, at "driftsafkald og sublimering etablerer et stabilt grundlag for (fælles) succes". Han peger på værdien ved at stræbe efter det ekstreme, dyrke perfektionen. Netop i den tilspidsede situation kan gode forkundskaber og

øjeblikkets snarrådighed bevirke at drømmen endelig kan realiseres. Endnu et træk ved kreativiteten.

I eventyret ”*Noget*” (1858) fremdrages et helt andet aspekt af kreativiteten. Leimand peger på en kreativitet som kommer til udtryk under specielt pressede omstændigheder. Her vendes hierarkiet på hovedet. Kritikerer er den som stilles udenfor, fordi han ikke udretter *noget*, helt modsat den fattige mor Margrethe, som dør i et - vellykket - forsøg på at redde menneskeliv. Det er den kreative dåd, som hun i øvrigt ydmygt tillægger Gud æren for, samtidig med at hun appellerer til *nåden* for den stakkels kritiker. Hun er et kreativt naturtalent!

”I læsningen af *Theepotten* (1863) sættes falsk og ægte ydmyghed over for hinanden, erindringen om tabet, over for erindringen om forvandlingen. I forlængelse heraf handler eventyret *Pen og blækhus* (1859) i følge Leimand om tilblivelsens mysterium. Det nye *byder sig til*. *Noget falder én ind*. Man kan altså ikke *forklare* tilblivelsen. På et bevidst plan *forholder* Andersen sig til dette tilblivelsens mysterium: Du må ikke være hovmodig, og du skal have hjertet med i hvad du foretager dig.

Bogens næste afsnit "Kritikken" handler fortrinsvis om litterære analyser af de behandlede eventyr. Fornøjeligst er afsnittet om Klods-Hans, hvor der langes ud efter den *pæne* kreativitet som kursusudbyderne mener at kunne lære folk. Direkte interessant er også Leimands omtale af forfatteren Carl Erik Soyas mod-eventyr "Klodshans den Anden" og Claes Johansens "Sandheden om Kong Klods Hans", hvor Leimand gør op med en bogstavelig læsning af eventyret, gør op med respekten for specialisterne og understreger den kreative dynamik som H.C. Andersens eventyr lægger frem, stik mod alle velmenende støttepædagogers tilrettevisninger.

Interessant er også omtalen af Andersens opgør med Georg Brandes. Dernæst følger et opgør med Ib Johansen, Johan de Mylius og Peer E. Sørensen. Her insisterer Leimand på en tekstnær læsning over for hvad der opfattes som overfortolkninger, og han insisterer på eventyrenes *betydning* over for mere eller mindre dekonstruerende læsninger. Selvom man kan arbejde med metodesynspunkter i en opgave, må man nok sige, at denne del af bogen har mindre interesse for vore elever.

Anderledes forholder det sig med et afsnit hvor Leimand stiller kreativitetens grundspørgsmål: Eventyrene *kommer til* Andersen. Hvorfra? Hvordan? Med udgangspunkt i den amerikanske litteraturteoretiker Kenneth Burke peger Leimand på skriveprocessens besynderlige karakter af selv at rejse nye temaer og indsigter, som vi ikke kendte før skriveprocessen gik i gang. I følge Burke indeholder handlingen en *nyhed* og er ikke udfoldelse. Her ligger det kreative. Leimand taler med Burke om at "give plads og mulighed for hvad nyt, handlingen måtte bringe - den handling som overskrider sin aktør.

Med *Lykkens Kalosker* (1838) som eksempel munder bogen ud i selve spørgsmålet om evnen til fantasi. Nok kan kreativitet opøves hos alle mennesker; men den poetisk begavede skiller sig ud i kraft af en bedre åndelig hukommelse. I eventyret etableres en vekselvirkning mellem hverdagsnatur og en digterisk begavet natur i én og samme bevidsthed. Men hverdagsnaturen bortfortolker udtrykkene for sin pludselige digteriske begavelse som – tåbelig drøm.

Ole Leimands bog kan virke som en fremmed fugl i den meget store litteratur som er skrevet om H. C. Andersen fra Georg Brandes og frem, og som vi forholder os til som en konstituerende del af danskfagets metodeudvikling. Men netop som fremmed fugl gør den sit gode. Ikke mindst som inspiration for vore elever som her ikke behøver gå ad allerede (ned)trådte stier. Det vil da være sjovt at modtage en danskopgave om H.C. Andersen som handler om noget andet end de almindeligste læsninger af hans eventyr!

Ivar Lærkesen